

กองระบาดวิทยา สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

รายงาน

การเฝ้าระวังโรคประจำสัปดาห์

WEEKLY EPIDEMIOLOGICAL SURVEILLANCE REPORT

สถานการณ์โรคเอดส์ จังหวัดเชียงราย กรกฎาคม 2536 557

สาระสำคัญในฉบับ

Highlight

สถานการณ์โรคเอดส์ จังหวัดเชียงราย

กรกฎาคม 2536

จังหวัดเชียงรายมีรายงานผู้ป่วยโรคเอดส์และมีอาการสัมพันธ์กับเอดส์อยู่ในอันดับสูงของประเทศ จำนวนผู้ป่วยสะสมจนถึงเดือนกรกฎาคม 2536 มี 1,046 ราย ตาย 308 ราย อัตราผู้ป่วยตายร้อยละ 29.4 เฉพาะช่วงเดือนมกราคม-กรกฎาคม 2536 มีรายงานผู้ป่วยเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยเดือนละ 75 ราย และมีผู้ตายเฉลี่ยเดือนละ 20 ราย ผลการสำรวจอัตราความชุกของการติดเชื้อ HIV ในหญิงมีครรภ์ ซึ่งมารับการตรวจที่โรงพยาบาลชุมชนสูงถึงร้อยละ 8.2 สูงกว่าผู้มารับการตรวจที่โรงพยาบาลศูนย์ที่มีอัตราความชุกเพียงร้อยละ 5.4 ประกอบกับรายงานผู้ป่วยในกลุ่มอายุ 0-4 ปีมีจำนวนมากกว่าหญิงอาชีพพิเศษ จึงคาดว่าปัญหาการติดเชื้อและทารกป่วยด้วยโรคเอดส์จะมีความรุนแรง และจำเป็นต้องรีบดำเนินการป้องกันแก้ไขโดยเร่งด่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทารกที่เกิดจากครอบครัวเกษตรกรในชนบท

สถานการณ์โรคเอดส์ จังหวัดเชียงรายกรกฎาคม 2536

จากรายงานสรุปสถานการณ์โรคเอดส์ของกองระบาดวิทยา ประจำวันที่ 30 มิถุนายน 2536 ได้สรุปจำนวนผู้ป่วยสะสมตั้งแต่ พ.ศ. 2527 เป็นต้นมา เป็นผู้ป่วยเอดส์ 2,260 ราย และผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์ 2,331 ราย รวมทั้งสิ้น 4,591 ราย จังหวัดที่มีผู้ป่วยมากที่สุด ตามรายงานดังกล่าวคือ จังหวัดเชียงราย มีผู้ป่วย 787 ราย หรือร้อยละ 17.1 ของผู้ป่วยทั้งหมด ซึ่งมากกว่าจำนวนผู้ป่วยในภาคกลางทั้งหมด (ไม่รวมกรุงเทพฯ) และมากกว่าจำนวนผู้ป่วยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับภาคใต้รวมกัน ด้วยเหตุนี้จึงใคร่ขอเสนอ สถานการณ์ทางระบาดวิทยาของโรคเอดส์ในจังหวัดเชียงราย โดยรวบรวมข้อมูลจากบัตรรายงานผู้ป่วย (รง.506/1) และข้อมูลจากการเฝ้าระวังพิเศษเฉพาะพื้นที่ทั้งหมดใช้ข้อมูลล่าสุดจนถึงวันที่ 31 กรกฎาคม 2536

นิยาม : ผู้ป่วย หมายถึง ทั้งผู้ป่วยเอดส์ และผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์ ซึ่งถ้าไม่ได้กำหนดระยะเวลาที่แน่นอนประกอบแล้วให้หมายถึง ผู้ป่วยสะสมตั้งแต่รายแรกจนถึงรายล่าสุดที่รายงาน

จำนวนผู้ป่วยและตาย

จังหวัดเชียงรายมีผู้ป่วยรายแรกตั้งแต่ พ.ศ. 2532 เมื่อนับถึงวันที่ 31 กรกฎาคม 2536 มีผู้ป่วยเอดส์ 652 ราย ตาย 256 ราย (อัตราผู้ป่วยตายร้อยละ 39.3) ผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์ 394 ราย ตาย 52 ราย (อัตราผู้ป่วยตายร้อยละ 13.2) รวมทั้งสิ้น 1,046 ราย ตาย 308 ราย (อัตราผู้ป่วยตายร้อยละ 29.4)

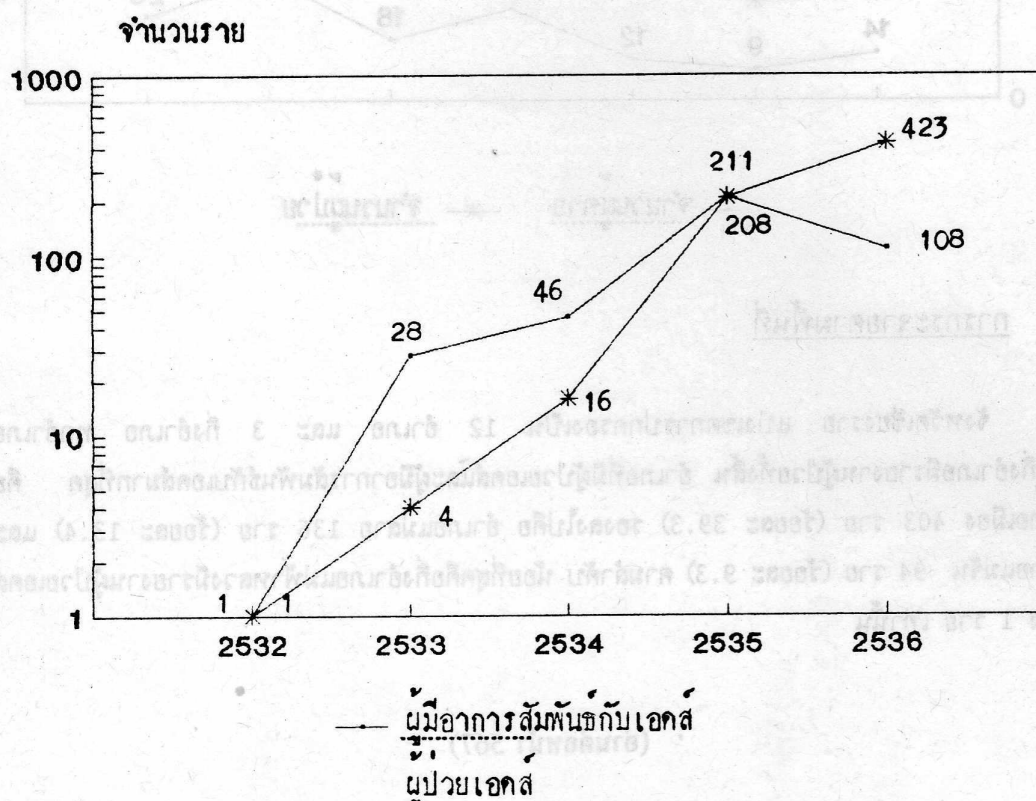
แนวโน้ม

นับตั้งแต่มีผู้ป่วยเอดส์และผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์อย่างละ 1 ราย เมื่อปี 2532 ในช่วง 2 ปีถัดมา มีรายงานผู้ป่วยเอดส์เพิ่มขึ้นปีละ 4 เท่า แต่ผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์เพิ่มขึ้นมากเฉพาะปี 2533 (จากเดิม 1 รายเพิ่มเป็น 28 ราย) ส่วนปี 2534 เพิ่มขึ้นเพียง 1.6 เท่า การระบาดครั้งใหญ่เริ่มขึ้นในปี 2535 มีผู้ป่วยเอดส์เพิ่มขึ้นจากปี 2534 ถึง 13 เท่า ขณะที่ผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์เพิ่มขึ้นประมาณ 5 เท่า

เฉพาะ พ.ศ 2536 ตั้งแต่เดือนมกราคม ถึงกรกฎาคม รวม 7 เดือน มีรายงานผู้ป่วยเอดส์แล้ว 423 ราย (เฉลี่ย 60.4 รายต่อเดือน) ผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์ 108 ราย (เฉลี่ย 15.4 รายต่อเดือน) คาดว่าจำนวนผู้ป่วยเอดส์ในปี 2536 จะมีประมาณ 800 รายเพิ่มจากปี 2535 ประมาณ 4 เท่า ในขณะที่ผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์คงมีจำนวนใกล้เคียงกับปีก่อน

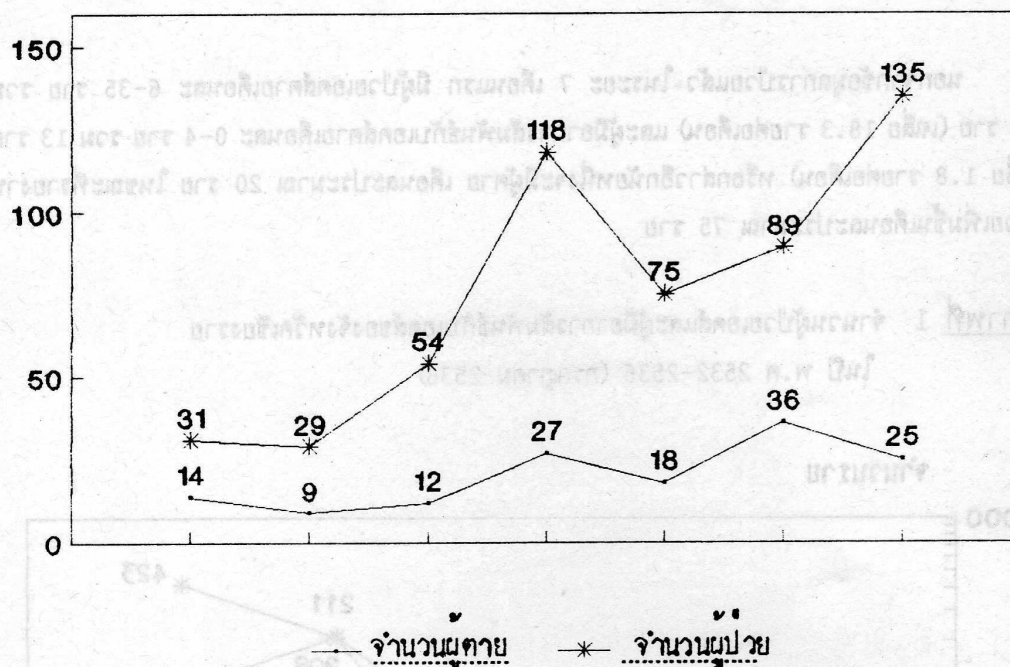
นอกจากข้อมูลการป่วยแล้ว ในระยะ 7 เดือนแรก มีผู้ป่วยเอดส์ตายเดือนละ 6-35 ราย รวม 128 ราย (เฉลี่ย 18.3 รายต่อเดือน) และผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์ตายเดือนละ 0-4 ราย รวม 13 ราย (เฉลี่ย 1.8 รายต่อเดือน) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งจะมีผู้ตาย เดือนละประมาณ 20 ราย ในขณะที่รายงานผู้ป่วยเพิ่มขึ้นเดือนละประมาณ 75 ราย

ภาพที่ 1 จำนวนผู้ป่วยเอดส์และผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์ของจังหวัดเชียงราย
ในปี พ.ศ 2532-2536 (กรกฎาคม 2536)



ภาพที่ 2 จำนวนผู้ป่วยและตายด้วยโรค AIDS และ ARC จำแนกตามเดือนที่รับรายงาน และเดือนที่ตาย ของจังหวัดเชียงราย มกราคม - กรกฎาคม 2536

จำนวนราย



การกระจายตามพื้นที่

จังหวัดเชียงราย แบ่งเขตการปกครองเป็น 12 อำเภอ และ 3 กิ่งอำเภอ ทุกอำเภอ และกิ่งอำเภอมีรายงานผู้ป่วยทั้งสิ้น อำเภอที่มีผู้ป่วยเอดส์และผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์มากที่สุด คือ อำเภอเมือง 403 ราย (ร้อยละ 39.3) รองลงไปคือ อำเภอแม่สาย 136 ราย (ร้อยละ 13.4) และ อำเภอแม่จัน 94 ราย (ร้อยละ 9.3) ตามลำดับ น้อยที่สุดคือกิ่งอำเภอแม่ฟ้าหลวงมีรายงานผู้ป่วยเอดส์ เพียง 1 ราย เท่านั้น

(อ่านต่อหน้า 567)

สถานการณ์โรคเอดส์จังหวัดเชียงราย กรกฎาคม 2536

(ต่อจากหน้า 560)

รายละเอียดของผู้ป่วย

จากจำนวนผู้ป่วยทั้งหมด 1,046 ราย บางรายอยู่ระหว่างการตรวจสอบ แต่จากข้อมูลส่วนใหญ่ ที่มีความสามารถแสดงรายละเอียดทางระบาดวิทยาของผู้ป่วยในจังหวัดเชียงราย เปรียบเทียบกับของประเทศ (ข้อมูลเมื่อ 30 มิถุนายน 2536) ได้ดังนี้

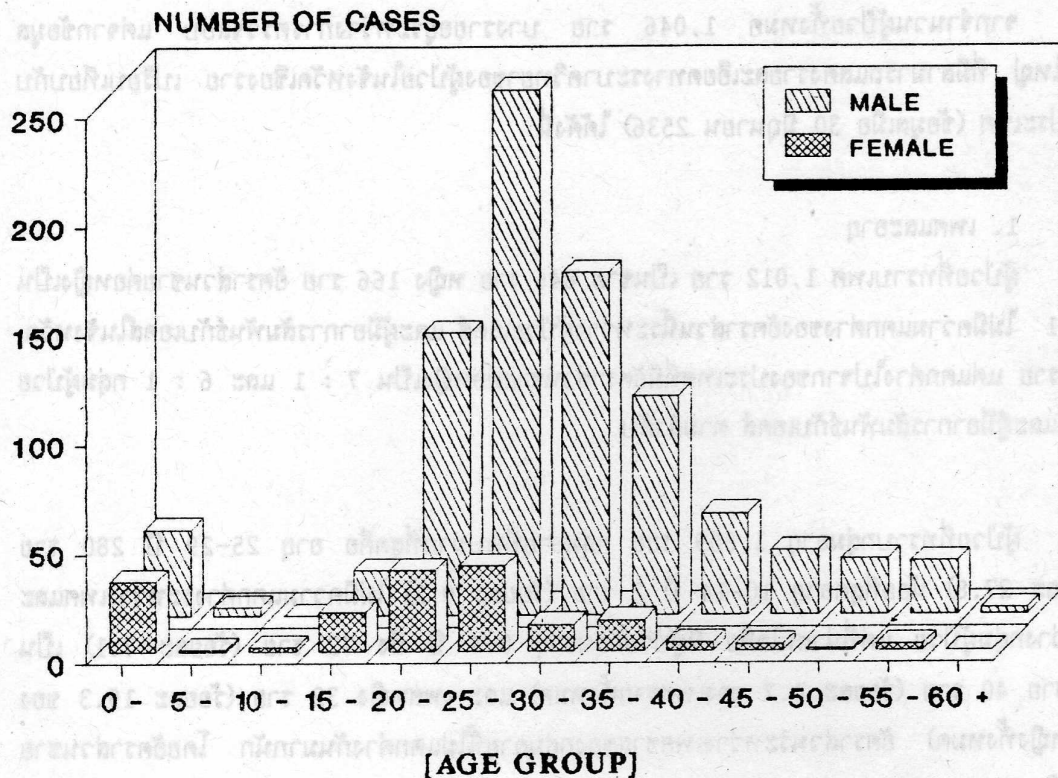
1. เพศและอายุ

ผู้ป่วยที่ทราบเพศ 1,012 ราย เป็นชาย 846 ราย หญิง 166 ราย อัตราส่วนชายต่อหญิงเป็น 5 : 1 ไม่มีความแตกต่างของอัตราส่วนนี้ระหว่างผู้ป่วยเอดส์ และผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์ในจังหวัดเชียงราย แต่แตกต่างไปจากของประเทศที่มีอัตราส่วนชายต่อหญิงเป็น 7 : 1 และ 6 : 1 กลุ่มผู้ป่วยเอดส์และผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์ ตามลำดับ

ผู้ป่วยที่ทราบกลุ่มอายุ 1,009 ราย กลุ่มอายุที่พบมากที่สุดคือ อายุ 25-29 ปี 280 ราย (ร้อยละ 27.8) น้อยที่สุดอายุ 10-14 ปี 2 ราย (ร้อยละ 0.2) ไม่มีความแตกต่างระหว่างเพศและระหว่างกลุ่มผู้ป่วย แต่ที่น่าสนใจคือ มีผู้ป่วยกลุ่มอายุ 0-4 ปี ถึง 72 ราย (ร้อยละ 7.1) เป็นเพศชาย 40 ราย (ร้อยละ 4.7 ของเพศชายทั้งหมด) และ เพศหญิง 32 ราย (ร้อยละ 19.3 ของเพศหญิงทั้งหมด) อัตราส่วนระหว่างเพศชายของกลุ่มอายุนี้ไม่แตกต่างกันมากนัก โดยอัตราส่วนชายต่อหญิง 1.2 : 1

ลักษณะของกลุ่มอายุและเพศนี้แตกต่างจากของประเทศบ้าง เพราะแม้ว่ากลุ่มอายุที่พบผู้ป่วยมากที่สุดจะเป็นอายุ 25-29 ปี เช่นเดียวกัน แต่ระดับประเทศกลับพบว่ามีผู้ป่วยเพศหญิงมากที่สุดในช่วงอายุ 20-24 ปี ทั้งผู้ป่วยเอดส์และผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์ สำหรับผู้ป่วยกลุ่มอายุ 0-4 ปี มีลักษณะคล้ายคลึงกันคือ ระดับประเทศมีผู้ป่วยกลุ่มอายุนี้ ร้อยละ 6.1 เป็นเพศชายร้อยละ 3.7 ของเพศชายทั้งหมด เพศหญิงร้อยละ 21.7 ของเพศหญิงทั้งหมด และอัตราส่วนชายต่อหญิงเป็น 1.1 : 1

ภาพที่ 3 จำนวนผู้ป่วยเอดส์และผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์ แยกตามกลุ่มอายุและเพศ
ของจังหวัดเชียงราย พ.ศ. 2532-2536 (กรกฎาคม 2536)



2. อาชีพ

จำนวนที่ทราบอาชีพ 958 ราย เป็นเกษตรกรมากที่สุด 496 ราย (ร้อยละ 51.8) รองลงไป ได้แก่ผู้ใช้แรงงาน 243 ราย (ร้อยละ 25.4) กลุ่มข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจกับค้าขาย มีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ส่วนหญิงอาชีพพิเศษ มีเพียง 26 ราย (ร้อยละ 2.7) เท่านั้น เมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลของประเทศ พบว่ามีความแตกต่างกันในกลุ่มเกษตรกรและผู้ใช้แรงงาน ส่วนกลุ่มอาชีพอื่นที่มีสัดส่วนผู้ป่วยมากใน 4 ลำดับถัดไปไม่มีความแตกต่างกัน

ตารางที่ 1 สัดส่วนผู้ป่วยเอดส์และผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์ จำแนกตามอาชีพ
เปรียบเทียบระหว่างจังหวัดเชียงรายกับประเทศไทย

อาชีพ	ร้อยละของผู้ป่วยในจังหวัดเชียงราย (กรกฎาคม 2536)	ร้อยละของผู้ป่วยของประเทศไทย (มิถุนายน 2536)
1. เกษตรกรรม	51.8	23.5
2. ผู้ใช้แรงงาน	25.4	44.7
3. ข้าราชการและพนักงาน รัฐวิสาหกิจ	4.7	5.7
4. ค้าขาย	4.5	5.6
5. อาชีพพิเศษ	2.7	2.9
6. แม่บ้าน	1.2	2.3
7. อื่นๆ	9.7	15.4
รวม	100.0	100.0

หมายเหตุ สัดส่วนนี้ไม่รวมผู้ไม่ระบุอาชีพ

3. ปัจจัยเสี่ยง

ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 89) มีปัจจัยเสี่ยงจากเพศสัมพันธ์ และไม่มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มผู้ป่วยเอดส์กับกลุ่มผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์ รองลงไปเป็นการติดเชื้อจากมารดา ซึ่งพบสัดส่วนในกลุ่มผู้ป่วยเอดส์สูงกว่า แต่การใช้ยาเสพติดชนิดฉีดเข้าเส้นพบสัดส่วนในกลุ่มผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์สูงกว่า ลักษณะของปัจจัยเสี่ยงในกลุ่มผู้ป่วยของจังหวัดเชียงรายคล้ายคลึงกับของประเทศ ยกเว้นลำดับที่จังหวัดเชียงรายมีการติดเชื้อจากมารดาเป็นอันดับสอง อย่างไรก็ตามถ้าพิจารณาเฉพาะกลุ่มผู้ป่วยเอดส์สัดส่วนของปัจจัยเสี่ยงทั้งสองอย่างนี้ใกล้เคียงกัน

ตารางที่ 2 สัดส่วนผู้ป่วยเอดส์ (AIDS)และผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์ (ARC)
จำแนกตามกลุ่มผู้ป่วยและปัจจัยเสี่ยงเปรียบเทียบระหว่างจังหวัดเชียงราย
กับประเทศไทย

ปัจจัยเสี่ยง	จังหวัดเชียงราย(กรกฎาคม 2536)		ประเทศไทย (มิถุนายน 2536)	
	AIDS (ร้อยละ)	ARC (ร้อยละ)	AIDS (ร้อยละ)	ARC (ร้อยละ)
1. เพศสัมพันธ์	89.5	89.1	75.7	77.3
2. ยาเสพติดชนิดฉีดเข้าเส้น	1.8	2.5	9.2	14.0
3. คิดเชื้อจากมารดา	6.6	3.8	9.0	3.0
4. รับเลือด	0.5	0.3	0.6	0.5
5. ไม่ทราบ	1.6	4.3	5.5	5.2
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0

ความชุกของผู้ติดเชื้อ HIV

นอกเหนือจากการรายงานผู้ป่วยแล้วเมื่อเดือนมิถุนายน 2536 ได้มีการสำรวจอัตราความชุกของผู้ติดเชื้อ HIV ในประชากรกลุ่มต่างๆ พบว่ากลุ่มที่มีอัตราความชุกสูงสุดคือ กลุ่มหญิงโสเภณีตรง (ร้อยละ 46.6) รองลงไปได้แก่ กลุ่มผู้ติดยาเสพติดชนิดฉีดเข้าเส้น(ร้อยละ 32.0) อัตราความชุกต่ำสุดพบในกลุ่มผู้บริจาคเลือด (ร้อยละ 1.8)

เมื่อนำผลการสำรวจอัตราความชุกประกอบกับการรายงานผู้ป่วย จะพบปัญหาใหญ่คือการระบาดของโรคเอดส์นอกเขตเมือง โดยพิจารณาจากอาชีพของผู้ป่วย ซึ่งเกินครึ่งของผู้ป่วยทั้งหมดเป็นเกษตรกร เปรียบเทียบกับการติดเชื้อของหญิงมีครรภ์ ซึ่งสำรวจจากโรงพยาบาลชุมชนต่าง ๆ มีอัตราความชุกถึงร้อยละ 8.2 สูงกว่าหญิงมีครรภ์ซึ่งมารับการตรวจที่โรงพยาบาลศูนย์ฯ ที่มีอัตราความชุกร้อยละ 5.4 ผลที่ตามมาคือ จำนวนทารกติดเชื้อและทารกป่วยที่จะทวีจำนวนสูงขึ้น มีข้อที่ควรสังเกตคือ จากข้อมูลปัจจุบัน ผู้ป่วยกลุ่มอายุ 0-4 ปี เพศหญิงมีจำนวน 32 ราย แต่ผู้ป่วยที่รายงานว่าเป็นหญิงอาชีพพิเศษมีเพียง 26 รายเท่านั้น ในอนาคตปัญหาของทารกป่วยจะมีความรุนแรงยิ่งกว่าปัญหาของหญิงอาชีพพิเศษ

ตารางที่ 3 อัตราความชุกของผู้ติดเชื้อ HIV ในประชากรกลุ่มต่างๆ ของจังหวัดเชียงราย
เมื่อเดือนมิถุนายน 2536

กลุ่มประชากร	จำนวนที่สำรวจ (ราย)	อัตราความชุก (ร้อยละ)
1. หญิงโสเภณีตรง	116	46.6
2. ผู้ติดยาเสพติดชนิดฉีดเข้าเส้น	50	32.0
3. ชายที่มาตรวจจากโรค	111	16.2
4. หญิงโสเภณีแฝง	106	12.3
5. หญิงมีครรภ์ต่างอำเภอ	441	8.2
6. หญิงมีครรภ์ในอำเภอเมือง	111	5.4
7. ผู้บริจาคเลือด	1,157	1.8

สรุป

จากข้อมูลทางระบาดวิทยาที่กล่าวมาสามารถสรุปเฉพาะประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. สถานการณ์โรคเอดส์ของจังหวัดเชียงรายยังคงมีความรุนแรงสูงสุด โดยในพ.ศ. 2536 มีรายงานผู้ป่วยใหม่เดือนละประมาณ 75 ราย และมีผู้ป่วยตายเดือนละประมาณ 20 ราย
2. การกระจายของโรค มีรายงานผู้ป่วยทุกอำเภอ อำเภอที่มีผู้ป่วยมากส่วนใหญ่จะเป็นอำเภอที่อยู่ในเส้นทางท่องเที่ยวหลักได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอแม่สาย และอำเภอแม่จัน
3. กลุ่มประชากรที่กำลังเป็นปัญหาได้แก่ ทารกที่เกิดจากครอบครัวเกษตรกรในชนบทจากข้อมูลอาชีพที่ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ประกอบกับผลการสำรวจอัตราความชุกของการติดเชื้อในหญิงมีครรภ์ซึ่งมารับการตรวจที่โรงพยาบาลชุมชนที่สูงถึงร้อยละ 8.2 สูงกว่าการตรวจที่โรงพยาบาลศูนย์ฯ ในอำเภอเมือง นอกจากนี้ยังพบว่าจำนวนผู้ป่วยที่ติดเชื้อจากมารดาในปัจจุบันมีรายงานมากกว่าหญิงอาชีพพิเศษแล้ว ปัญหาการติดเชื้อจึงน่าจะรุนแรงกว่า และจำเป็นต้องรีบดำเนินการป้องกันแก้ไขโดยเร่งด่วนยิ่งกว่าปัญหาหญิงอาชีพพิเศษ

ผู้รายงาน

นายแพทย์สุภชัย สายสร, นางรัชณี รุจิพรรณ, นายสำเริง ตรินารัตน์,
น.ส. นิตยา คำแสน สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงราย
นายวันชัย อาจเจียน ศูนย์ระบาดวิทยาภาคเหนือ จังหวัดลำปาง